

Ірина Албул

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна, e-mail: albuliv1977@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-7056-3157>

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ СІМЕЙ І ДІТЕЙ У ГРОМАДІ

Анотація. У статті визначено, що організація та адміністрування соціальних послуг для дітей і сімей в громаді вимагає дотримання інтегрованого підходу, що передбачає комплексне вирішення проблемних питань сім'ї шляхом надання соціальних послуг, а метою створення інтегрованої системи соціального захисту є забезпечення належних умов для соціального благополуччя мешканців територіальної громади, доступності соціальної підтримки. Комплексне розв'язання соціальних проблем в умовах інтегрованої системи соціального захисту населення уможливується завдяки об'єднанню кадрових, матеріальних, фінансових, технологічних ресурсів громади для забезпечення доступу вразливих груп населення до соціальної підтримки, оптимізації її якості.

Обґрунтовано необхідність єдиної координації та управління залучених фахівців різних галузей та рівнів, установ та організацій, профілів та спеціалізацій, тобто усіх служб на певній території, при чому в умовах єдності інформаційних систем та показників.

Встановлено, що комплексне розв'язання соціальних проблем вимагає залучення міждисциплінарних команд та міжвідомчої взаємодії, що у свою чергу передбачає координацію зусиль та чітку послідовність дій, зокрема: дії в три етапи (управління системою соціального обслуговування, організація надання послуг, надання соціальних послуг відповідно до державних стандартів).

Доведено, що успішне впровадження соціальних послуг для сімей та дітей у громаді вимагає міжвідомчої, міждисциплінарної співпраці, а значить – координації, що може бути зреалізована через упорядковану активність координаційної робочої групи в громаді (аналіз стану надання соціальних послуг у громаді, визначення потреб громади в соціальних послугах, планування надання та розвитку соціальних послуг у громаді, розробка порядку міжвідомчої взаємодії з метою виявлення дітей та сімей у складних життєвих обставинах і надання їм соціальних послуг, комунікація та адвокація рішень щодо впровадження соціальних послуг, моніторинг впровадження програми та виконання рішень щодо соціальних послуг).

Ключові слова: організація та адміністрування соціальних послуг, діти та сім'ї в громаді, комплексне розв'язання соціальних проблем, міждисциплінарні команди та міжвідомча взаємодія.

Iryna Albul

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Social Pedagogy and Social Work,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine,
e-mail: albul1977@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7056-3157>

ORGANIZATION AND ADMINISTRATION OF SOCIAL SERVICES FOR FAMILIES AND CHILDREN IN THE COMMUNITY

Abstract. The article defines that the organization and administration of social services for children and families in the community requires an integrated approach, which involves a comprehensive solution to family problems through the provision of social services, and the goal of creating an integrated system of social protection is to ensure proper conditions for the social well-being of residents territorial community, availability of social support. The comprehensive solution of social problems in the conditions of an integrated system of social protection of the population is made possible thanks to the combination of personnel, material, financial, and technological resources of the community to ensure the access of vulnerable groups of the population to social support, optimizing its quality.

The need for unified coordination and management of involved specialists of various industries and levels, institutions and organizations, profiles and specializations, i.e. all services in a certain territory, under conditions of unity of information systems and indicators, is substantiated.

It has been established that the comprehensive solution of social problems requires the involvement of interdisciplinary teams and interdepartmental interaction, which in turn involves the coordination of efforts and a clear sequence of actions, in particular: actions in three stages (management of the social service system, organization of service provision, provision of social services in accordance with state standards).

It has been proven that the successful implementation of social services for families and children in the community requires interdepartmental, interdisciplinary cooperation, which means coordination, which can be realized through the orderly activity of the coordination working group in the community (analysis of the state of the provision of social services in the community, determination of the needs of the community in social services, planning of the provision and development of social services in the community, development of the order of interdepartmental interaction in order to identify children and families in difficult life circumstances and provide them with social services, communication and advocacy of decisions regarding implementation of social services, monitoring of program implementation and implementation of decisions regarding social services).

Key words: organization and administration of social services, children and families in the community, complex solution of social problems, interdisciplinary teams and intergenerational interaction.

Постановка проблеми. З прийняттям Закону України «Про соціальні послуги», який введено в дію з 1 січня 2020 року, у нашій державі процес реформування соціального обслуговування набув інституційного виміру. В реформаційних умовах децентралізації формується новий устрій, органам місцевого самоврядування надається більше повноважень, зокрема щодо забезпечення соціального захисту населення.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», надання соціальних послуг переходить до територіальних громад та вимагає співпраці як на горизонтальному (між міністерствами, управліннями тощо), так і на вертикальному (між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади) рівнях. Зважаючи на необхідність чітких кроків органів місцевого самоврядування, набуває актуальності питання алгоритмізації впровадження необхідних соціальних послуг для дітей та сімей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Розв'язанню проблем соціального обслуговування у громаді присвячено чимало наукових розвідок вітчизняних дослідників. Так, Т.Семигіна аналізує інновації законотворчого процесу щодо надання соціальних послуг та окреслює виклики, що постають перед територіальними громадами з огляду на потребу забезпечити виконання нового законодавства в умовах процесів децентралізації [5].

Н.Ломоносова та К.Бабич досліджують процес надання соціальних послуг як один з основних напрямків системи соціального захисту, при чому саме в громаді спектр цих послуг є досить широким - від послуг з догляду вдома, різноманітної допомоги з подолання тих чи інших складних життєвих обставин до комплексних медико-соціальних послуг, що передбачають проживання людини у спеціалізованій установі [2].

Н.Романова доводить необхідність організації процесу соціальних послуг для населення на первинному рівні (у громаді), що потребує постійної роботи над узагальненням практичного досвіду та визначення шляхів його покращення [4].

Аналітичний центр Cedos проводить моніторинг впливу війни на сферу соціального захисту в Україні. Цією роботою вони прагнуть зафіксувати найважливіші рішення та події у цій сфері й окреслити основні виклики для громад, оскільки саме на рівні громад відбувається влаштування евакуйованих дітей та сімей, надаються соціальні послуги з забезпеченням проживання, соціальні послуги з догляду вдома та надання соціальних послуг в умовах війни.

Отже, зважаючи на актуальність питання алгоритмізації надання необхідних соціальних послуг для дітей та сімей на рівні громади, **метою даної статті** є розкриття сутності та послідовності дій з організації та впровадження соціальних послуг дітям і сім'ям в умовах територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. Результативність процесу соціального обслуговування вимагає дотримання інтегрованого підходу, що передбачає комплексне вирішення проблемних питань сім'ї шляхом надання соціальних

послуг. Такий комплекс має включати не лише надання соціальних послуг за технологією ведення випадку, а й інші необхідні для добробуту сім'ї чи конкретного члена родини втручання, наприклад: соціальні виплати, освітні послуги, охорону здоров'я, ювенальну превенцію, працевлаштування та інші види послуг, основна мета яких - підвищення соціального благополуччя громади і вразливих категорій громадян.

Оскільки комплексність вимагає залучення фахівців різних галузей та рівнів, установ та організацій, профілів та спеціалізацій, то стає все більш необхідною наявність єдиної координації та управління всіма переліченими службами на певній території, єдині інформаційні системи та показники ефективності для всіх залучених відомств.

В умовах реформування системи соціального обслуговування набуває значення створення інтегрованої системи соціального захисту, метою якої є забезпечення належних умов для соціального благополуччя мешканців територіальної громади, доступності соціальної підтримки, в тому числі соціальних послуг. Комплексне розв'язання соціальних проблем в умовах інтегрованої системи соціального захисту населення уможлиблюється завдяки об'єднанню кадрових, матеріальних, фінансових, технологічних ресурсів громади для забезпечення доступу вразливих груп населення до соціальної підтримки, оптимізації її якості.

Комплексність надання послуг можна забезпечувати за рахунок технології ведення випадку, створення міждисциплінарних команд та координованої переадресації отримувачів послуг. Саме міждисциплінарність передбачає міжвідомчу взаємодію, тобто налагодження обміну інформацією, переадресацію об'єкта, залучення широкого спектру надавачів соціальних послуг [3].

Одним з основних спрямувань соціальних послуг є профілактика складних життєвих обставин, їх подолання, мінімізація наслідків СЖО, тобто тих обставин, що негативно впливають на життя, стан здоров'я, розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно. Соціальні послуги надаються у процесі соціальної роботи - професійної діяльності, спрямованої на запобігання, мінімізацію негативних наслідків та подолання складних життєвих обставин сімей, дітей та молоді, посилення їхньої здатності до самореалізації, до оптимального використання наявного життєвого потенціалу.

Соціальна профілактика передбачає дослідження та якомога раніший вплив на ті чинники, що можуть спричинити СЖО. Серед найпоширеніших виокремлюють такі: часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті; похилий вік; невиліковні хвороби або хвороби, що потребують тривалого лікування, психічні та поведінкові розлади; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання свої обов'язків; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; втрата соціальних зв'язків; насильство, жорстоке поводження; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; втрати внаслідок пожежі, стихійного лих, катастрофи, бойових дій, терористичного акту та ін.

У «Класифікаторі соціальних послуг», що містить назви соціальних послуг, їх короткий опис, строки надання, а також перелік категорій отримувачів цих послуг, вказуються такі основні соціальні послуги: інформування, консультування, посередництво, представництво інтересів, надання притулку, короткотермінове проживання, соціальна профілактика, догляд та виховання, підтримане проживання, соціальний супровід, екстрене (кризове) втручання, соціальна адаптація, соціальна інтеграція та реінтеграція, догляд, соціальна реабілітація, тимчасовий відпочинок для осіб, які здійснюють догляд за дітьми / особами з інвалідністю, натуральна допомога, супровід під час інклюзивного навчання, переклад жестовою мовою, транспортні послуги [1].

Вказані базові соціальні послуги мають бути доступними в межах ОТГ, оскільки серед закріплених повноважень важливе значення мають такі можливості, а радше – обов'язки, громади: управління системою соціального обслуговування, насамперед визначення потреб у соціальних послугах; інформування населення щодо можливостей та умов соціальної підтримки у громаді; виявлення вразливих груп осіб/сімей; оцінювання потреб особи/сім'ї, надання інших соціальних послуг шляхом створення мережі надавачів соціальних послуг, залучення надавачів недержавного сектору, співпраця з установами на районному та обласному рівні; виконання місцевих програм в частині надання соціальних послуг; вдосконалення професійної компетентності/кваліфікації працівників; забезпечення взаємодії надавачів соціальних послуг та інших інституцій, які надають допомогу вразливим групам; створення та постійне оновлення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг; моніторинг, оцінка якості послуг, оприлюднення результатів, контроль забезпечення дотримання прав отримувачів послуг.

Успішна реалізація вказаних повноважень громади вимагає дотримання певного алгоритму дій, спрямованих на організацію процесу надання соціальних послуг. Загалом виокремлюють три етапи: I етап – управління системою соціального обслуговування, II етап – організація надання послуг, III етап - надання соціальних послуг відповідно до державних стандартів.

Успішне впровадження соціальних послуг для сімей та дітей у громаді вимагає міжвідомчої, міждисциплінарної співпраці, а значить – координації, що може бути зреалізована через діяльність координаційної робочої групи при виконавчому комітеті місцевої ради.

Серед основних видів діяльності такої координаційної групи виокремлюють наступні:

- аналіз стану надання соціальних послуг у громаді (аналіз нормативно-правової бази щодо соціальних послуг на національному, регіональному та місцевому рівнях; аналіз стратегії розвитку громади в аспекті наявності цілей соціального розвитку, захисту дитини, розвитку соціальних послуг; аналіз наявності та спроможності відомств, які слід залучити до розвитку соціальних послуг);

- визначення потреб громади в соціальних послугах (формування рекомендацій щодо проведення визначення потреб у громаді; участь у розробці технічного завдання для проведення визначення потреб; участь у зборі інформації в рамках визначення потреб; участь в аналізі отриманих результатів визначення потреб у соціальних послугах);

- планування надання та розвитку соціальних послуг у громаді (визначення пріоритетів щодо впровадження соціальних послуг; складання плану впровадження соціальних послуг в громаді; розробка проєкту стратегії розвитку громади або рекомендацій щодо змін чинної стратегії; підготовка проєкту цільової бюджетної програми розвитку і надання соціальних послуг у громаді; участь у бюджетуванні соціальних послуг; надання рекомендацій щодо створення або реструктуризації відповідних установ соціальної сфери і закладів з надання соціальних послуг; участь у розробці нормативно-правової бази для організації діяльності установ соціальної сфери і закладів з надання соціальних послуг на рівні громади);

- розробка порядку міжвідомчої взаємодії з метою виявлення дітей та сімей у складних життєвих обставинах і надання їм соціальних послуг (аналіз наявної нормативно-правової бази щодо міжвідомчої взаємодії, зокрема щодо виявлення та екстреного реагування у випадках ризиків для безпеки дитини; розробка проєкту порядку міжвідомчої взаємодії та (за потреби) положення про взаємодію);

- комунікація та адвокація рішень щодо впровадження соціальних послуг (фасилітація громадського обговорення рішень з розвитку соціальної сфери, зокрема обговорення результатів визначення потреб громади в соціальних послугах, проєктів стратегій розвитку, цільових бюджетних програм тощо; просування відповідних рішень (щодо утворення закладів, впровадження програм розвитку соціальних послуг тощо) у депутатському корпусі; планування комунікації з населенням щодо популяризації соціальних послуг у громаді);

- моніторинг впровадження програми та виконання рішень щодо соціальних послуг (визначення індикаторів моніторингу та відповідальних за його проведення; аналіз результатів моніторингу; напрацювання рекомендацій щодо поліпшення рішень у сфері надання соціальних послуг) [6].

Висновки. Організація та адміністрування соціальних послуг для дітей і сімей в громаді вимагає дотримання інтегрованого підходу, комплексного розв'язання соціальних проблем із залученням міждисциплінарних команд та міжвідомчої взаємодії, що у свою чергу передбачає координацію зусиль та чітку послідовність дій, зокрема: дії в три етапи (управління системою соціального обслуговування, організація надання послуг, надання соціальних послуг відповідно до державних стандартів) та упорядковану активність координаційної робочої групи в громаді (аналіз стану надання соціальних послуг у громаді, визначення потреб громади в соціальних послугах, планування надання та розвитку соціальних послуг у громаді, розробка порядку міжвідомчої взаємодії з метою виявлення дітей та сімей у складних

життєвих обставинах і надання їм соціальних послуг, комунікація та адвокація рішень щодо впровадження соціальних послуг, моніторинг впровадження програми та виконання рішень щодо соціальних послуг).

Література:

1. Класифікатор соціальних послуг. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#n15>
2. Ломоносова Н., Бабич К. Соціальний захист і війна в Україні (24 лютого — 30 квітня 2022). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/soczialnyj-zahyst-i-vijna-v-ukrayini-24.02-30.04.pdf>
3. Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.02.2019 № 282 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/files/deinst/metod/282.pdf>
4. Романова Н. Формування ринку соціальних послуг на сучасному етапі в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: (http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12782/Romanova_Formuvannia_rynku_sotsialnykh_posluh_na_suchasnomu_etapi_v_Ukraini.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
5. Семигіна Т. Соціальні послуги у територіальних громадах: інновації правового регулювання. Вісник АПСВТ. 2019. № 4. С.65-75.
6. Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Частина 1. Соціальне планування та розвиток послуг. Посібник / Дащаківська О.Ю., Криницька І.П., Максименко К.М. Київ, 2021. 76 с.

References:

1. Klyasyfikator sotsialnykh posluh [Classifier of social services]. (2020). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#n15> [in Ukrainian].
2. Lomonosova, N., & Babych, K. (2022). Sotsialnyi zakhyst i viina v Ukraini (24 liutoho — 30 kvitnia 2022) [Social protection and war in Ukraine (February 24 - April 30, 2022)]. Retrieved from: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/soczialnyj-zahyst-i-vijna-v-ukrayini-24.02-30.04.pdf> [in Ukrainian].
3. Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy vid 25.02.2019 № 282 «Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo vprovadzhenia intehrovanoi systemy sotsialnoho zakhystu» [Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine dated February 25, 2019 No. 282 "On approval of Methodological recommendations for the implementation of an integrated system of social protection"]. (2019). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/files/deinst/metod/282.pdf> [in Ukrainian].
4. Romanova, N. F. (2017). Formuvannia rynku sotsialnykh posluh na suchasnomu etapi v Ukraini [Formation of the market of social services at the current stage in Ukraine]. Retrieved from: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12782/Romanova_Formuvannia_rynku_sotsialnykh_posluh_na_suchasnomu_etapi_v_Ukraini.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
5. Semyhina T. (2019). Sotsialni posluhy u terytorialnykh hromadakh: innovatsii pravovoho rehuliuвання [Social services in territorial communities: innovations in legal regulation]. Visnyk APSVT - Bulletin of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism, 4, 65-75 [in Ukrainian].
6. Dashchakivska, O.Iu., Krynytska, I.P., & Maksymenko, K.M. (2021). Spilno do novykh posluh. Kerivnytstvo iz vprovadzhenia sotsialnykh posluh dlia simei z ditmy v hromadakh. Chastyna 1. Sotsialne planuvannia ta rozvytok posluh. Posibnyk [Guidelines for implementing social services for families with children in communities. Part 1. Social planning and development of services. Manual]. Kyiv [in Ukrainian].